

Éduard Schuré - Osobnost Rudolfa Steinera a její vývoj

V dnešní době i nejvzdělanější lidé si všeobecně tvoří nesprávnou představu o skutečné mystice a o skutečném okultismu. Tyto dvě formy lidského vědomí jsou známy pouze na základě neúplných a degenerovaných typů, které se v poslední době často vyskytují. Pro dnešního intelektuála je mystik určitý druh blázna a halucionovaného, pokládajícího své smyšlenky za skutečnosti. Okultista je pak snílek nebo podvodník, který zneužívá lehkověrnosti veřejnosti, aby se chlubil ilusorní vědou nebo předstíranými silami. Nejdříve si povšimněme, že tato definice, kterou si někteří skutečně zasluhují, by byla právě tak nesprávná jako nespravedlivá, kdyby měla být použita o osobnostech takových jako byl Joachim del Fiore v 13.století, Jakub Boehme v 16.století nebo Saint Martin, zvaný "neznámý filosof" v 18.století. Stejně nesprávnou a falešnou se ukáže běžná definice okultisty, jestliže ji porovnáme s vášnivými badateli, jako byl v minulosti Paracelsus, Mesmer nebo Fabre d'Olivet a v přítomnosti William Crooks, de Rochas nebo Camille Flammarion. Ať si myslíme cokoliv o těchto odvážných badatelích, je nesporné, že otevřeli vědě oblasti dosud neznáme a že obohatili ducha novým myšlenkami.

Nikoliv, tyto fantastické definice mohou vyhovovat pouze vědeckému diletantismu, který zakrývá svoji lehkomyšlnost maskou povýšenosti, aby obhájil svoji lenost nebo světský skepticismus, který svou ironií napadá vše, co ho hrozí vytrhnouti z jeho lhostejnosti. Ponechme stranou tyto povrchní úsudky. Prozkoumejme historii, posvátné a světské knihy všech národů a poslední výsledky experimentální vědy a podrobme všechna tato fakta nestranné kritice a řiďme se při tom zákony logiky, a budeme nuceni mystika a okultistu definovat úplně jinak.

Skutečný mystik dosáhl úplného ovládnutí svého vnitřního života, zvědomil si své podvědomí a pomocí soustředěné meditace a uspořádanými cvičeními získal si nové schopnosti a vnitřní poznání. Tyto schopnosti a poznání osvětlují mu v nitru povahu jeho duše a jeho vztahy s oním nehmátemelným elementem, který je základem všeho, věčnou a vrcholnou skutečností, kterou náboženství zve Bohem, a kterou umění zve projevem božství. Okultista se pobobá mystikovi, ale liší se od něho jako starší bratr od mladšího. Okultista je nadán schopností intuice a synthese. Snaží se proniknouti prapodstatu a základy přírody metodami vědy a filosofie, totiž pozorováním a rozumem. Metody se ve své podstatě nemění, ale přizpůsobují se při používání v oblastech stoupajících k Duchu nebo v oblastech sestupujících k Přírodě, podle nesmírnosti hierarchie bytostí a alchymie tvůrčího Slova.

Mystik hledá pravdu a božství přímo v sobě postupným uvolňováním a skutečným zrodem své vyšší duše. Jestliže se mu to po dlouhé námaze podaří, ponoří se do svého věčného jádra. Tedy vhroutí se a spojí se s tímto oceánem života, který je prapočáteční silou.

Naopak okultista odkrývá, studuje a nazírá na božství rozložené a učiněné tvůrčím v různých stupních a do nekonečna zmnožené v přírodě a lidstvu. Podle hlubokých slov Paracelsa "vidí ve všech bytostech písmena abecedy, která spojena v člověku, tvoří slovo úplné a vědomé života". Podrobné analýzy, které okultista koná, synthesy, které vytváří, jsou pro něj obrazy a tušením zpřítomnění tohoto ústředního

božství, tohoto slunce Krásy, Pravdy a Života, které nevidí, ale které se jeho očím odráží a láme v nesčíslných zrcadlech.

Pracovní nástroje mystika jsou koncentrace a vnitřní zření; nástroje okultisty pak intuice a synthesa. Vzájemně si odpovídají, doplňují se a předpokládají se.

U adepta - ve velkém zasvěcení, se tyto dva lidské typy spojují. Není pochyby o tom, že u zakladatelů velkých náboženství a nejvýznačnějších filosofí se setkáme s jedním či druhým typem, ale nejčastěji s oběma. Není též pochyby o tom, že se vyskytují, sice v menším stupni, ale přesto významném u jistého počtu osobností, které hrály velikou úlohu v dějinách, u reformátorů, myslitelů, básníků, umělců, státníků.

Proč tedy tyto dvě duchovní vlastnosti, které jsou nejvyššími lidskými schopnostmi a které se kdysi těšily všeobecné vážnosti a úctě, připadají nám dnes pokroucené a pokřivené? Proč je jejich význam setřen? Proč musely býti tak diskreditovány?

Má to hlubokou příčinu, spočívající v nevyhnutelné nutnosti lidského vývoje. Již po dvě tisíciletí, zvláště pak od 16.století lidstvo uskutečňuje obrovské dílo, totiž dobytí světa a vytvoření experimentální vědy, týkající se hmotného a viditelného světa.

Aby tato herkulovská a titánská práce byla úspěšně dokončena, nastalo dočasné zatemnění těchto nadmyslových schopností, aby člověk soustředil veškerou svoji pozorovací mohoucnost na vnější svět. Nicméně nikdy tyto schopnosti nevyhasly a nestaly se nepůsobivé. Dřímaly u obecného lidu, bděly u určitého počtu lidí, vzdáleny pohledů veřejnosti. Dnes opět vystupují na denní světlo v nových formách. Vbrzku nabudou základní význam a vládu nad lidskými osudy. Dodávám, že v žádné dějinné epoše, ani u národů starého cyklu arijského, ani v semitských civilizacích v Asii a v Africe, ani ve světě řecko-latinském, jakož i ne ve středověku a v moderní době, tyto královské schopnosti, které by pozitivismus chtěl nahraditi svou suchou nomenklaturou, nepřestaly působiti v pozadí všech velkých výtvorů a blahodárných zařízení lidstva, na jejichž vznik mají vliv. Je možno si vůbec představití myslitele, básníka, vynálezce, hrdinu, mistra vědy nebo umění nebo jakéhokoli genia bez mocného osvětlení z těchto dvou vrcholných schopností, které vytváří mystika a okultistu: vnitřní zření a svrchovaná intuice?

Rudolf Steiner je současně mystikem a okultistou. Tyto dvě vlastnosti jsou u něho v dokonalé souhře. Nelze říci, která z nich převládá. Vzájemným prolínáním a splynutím staly se sourodou silou. Odtud pochází zvláštní vývoj, charakteristický tím, že v něm vnější události hrají jen druhořadou úlohu.

Dr. Rudolf Steiner se narodil v Rakousku (la haute Autriche) roku 1861. První léta jeho života uplynula v malém městečku na řece Litavě, na hranicích Štýrska, Malých Karpat a Uherska. (Tyto údaje É.Schuré je nutno opravit a doplnit podle vlastního životopisu R. Steinera: R. Steiner se narodil 27.února 1861 v Kraljevci na hranicích chorvatsko-uherských. Jeho oba rodičové pocházeli z Dolního Rakouska. V Kraljevci žili jen krátkou dobu a když bylo R. Steinerovi jeden a půl roku, přestěhovali se do

Modlingu u Vídně, kde žili půl roku. Pak byl otec - zaměstnaný u železnic - přeložen do městečka Pottschach v Dolním Rakousku na hranicích Štýrska. Zde rodina Steinerova žila šest roků a pak přešla do maďarské vesnice Neudorf na hranicích dolnorakouských u řeky Litavy. - pozn. překl.)

Od dětství byl povahy vážné a soustředěné. V době jinošství byl vnitřně osvícován nejúžasnějšími intuicemi, v mladém věku prodělal nebezpečné zkoušky a zralý věk byl pak korunován posláním, které předvídal již od počátku svého života, ale které se vytvářelo teprve pozvolna v boji pro pravdu a život. Jinošství, které prožil v horském a odlehlém kraji, bylo svým způsobem šťastné, díky vyjímečným schopnostem, které se u něho projevily. Byl používán v katolickém kostele jako ministrant. Poesie kultu, hloubka symbolů ho tajemně přitahovaly, ale jedna věc ho děsila, neboť měl vnitřní dar viděti duše. Byla to skrytá nevíra kněží, zabývající se jen obřady a hmotnou stránkou kultu. Jiná zvláštnost: nikdo nikdy, ani tehdy, ani později, si nedovolil před ním vyslovovati hrubé pověry nebo rouhati se. Jakoby jeho klidné a pronikavé oči vnucovaly spoluhlavčímu vážnost myšlenky. V tomto téměř vždy zamklém dítěti rostla tichá a neoblomná vůle, již člověk svou inteligencí ovládne věci. To se mu dařilo snadněji než druhým, neboť měl vrozenou schopnost ovládati sám sebe, což je vlastnost tak vzácná i u dospělých. Kdo má tuto vlastnost, má vždy převahu nad jinými. K této pevné vůli se připojovala jemná sympatie, hluboká, téměř bolestivá, určitý druh starostlivé něhy a lásky ke všem bytostem, dokonce k neživé přírodě. Zdálo se mu, že všechny duše mají v sobě něco božského. Ale v jak mohutné vrstvě jalové horniny se skrývá zlaté zrno! V jaké tvrdé skále, v jakých temnotách dříme drahocenné jádro! Ještě neurčitě chvěla se v něm tato myšlenka - teprve později se měla rozvinouti - že božská duše existuje ve všech lidech, ale v latentním (utajeném) stavu. Je to zajatkyně, která musí býti zbavena zakletí. V očích tohoto zamyšleného jinocha se lidské duše stávaly průzračnými se svými starostmi, touhami, křečemi nenávisti nebo lásky. A tyto hrozné věci, které pozoroval, byly pravděpodobně příčinou, že mluvil tak málo.

Avšak kolik světů neznámých radostí pocházelo z tohoto samovolného jasnožření. Z mnoha pozoruhodných vnitřních zjevení mladého muže uvedu zde pouze jedno, ale velmi charakteristické.

Rozlehlé pláně Uherska, divoké lesy hor, staré kostely v horách, v nichž monstrance září sama jako slunce v temnotách svatyně nebyly příčinou, podporovaly však meditování a rozjímání. Ve věku 15 let seznámil se na cestě domů s učeným botanikem, který navštívil tuto krajinu. Tento muž byl pozoruhodný tím, že znal netoliko do nejmenších podrobností druhy, rody a život rostlin, ale i jejich skryté síly. Řeklo by se, že po celý život rozmlouval s nevědomou a neviditelnou duší bylin a květin. Měl dar viděti životní podstatu rostlin, jejich éterická těla a elementární duchy rostlinného světa, jak je nazývá okultismus. Mluvil o nich jako o běžných a obyčejných věcech. Přímý a chladný tón vědeckých rozmluv vyvolával v mladém muži zvědavost a obdiv. Steiner se později dověděl, že tento zvláštní člověk byl vyslancem Mistra, jehož ještě neznal. Tento Mistr, jenž se měl stát jeho skutečným zasvěcovatelem již tehdy nad ním z dálky bděl.

Mladý Steiner shledával, že to co mu vyprávěl podivný botanik s dvojitým zřením je ve shodě s logikou věcí. Bylo to jen potvrzením vnitřního pocitu, který měl již delší dobu. Tento pocit se v jeho duchu čím dále tím více upevňoval jako základní zákon a

jako základ všehomíra. Totiž: dvojitý proud, který je vlastním pohybem světa a jenž by mohl být nazván přílivem a odlivem kosmického života.

Všichni jsme svědky a máme vědomí o vnějším proudu - evoluce, jíž jsou podrobeny všechny bytosti nebe a země, hvězdy, planety, rostlinstvo, živočichové i lidstvo a jenž působí, že se vše pohybuje kupředu k nekonečné budoucnosti, aniž pozorujeme základní sílu, která je pohánějí a umožňuje jejich chod bez ustání a odpočinku. Ve vesmíru však existuje protichůdný proud, který se ustavičně prolíná a směšuje s prvním. Je to involuce, jejímž prostřednictvím vnikají a zasahují do viditelné skutečnosti řídicí zásady (principy), síly, entity (bytnosti, podstaty) a duše, jež přicházejí z neviditelného světa a říše věčnosti. Vůbec by nebyl pochopitelný vývoj hmoty, kdyby nebyla tato ustavičná involuce z Duchovna, tento okultní a astrální proud, který je velkou hnací silou života se svou hierarchií mocností. Tak duch, obsahující zárodek budoucnosti se vyvíjí involucí do hmoty, taktéž i hmota, která přijala ducha, se vyvíjí evolucí k budoucnosti. Přestože kráčíme slepě vstříc neznámé budoucnosti, tato budoucnost nám vědomě kráčí vstříc vnikajíc do běhu vývoje světa a člověka, kteří ji vytvářejí. Takový je dvojitý pohyb času, vdech a výdech. Duše světa, která přichází z věčného a opět se do něho vrací.

Od svých osmnácti let Steiner živě cítil tento dvojitý proud, což je podmínka všeho duchovního zření. Toto živoucí základní poznání vzniklo v něm přímým a přirozeným viděním. Od té doby měl nepotlačitelné vnímání okultních sil působících v pozadí a jeho prostřednictvím. Naslouchal této síle a řídil se jejími připomínkami, neboť se cítil s ní v hlubokém souladu.

Nicméně tento způsob vnímání tvořil v jeho životě myšlenkovém zvláštní kategorii. Tyto pravdy připadaly mu tak hluboké, tajemné a posvátné, že si nedovedl představit, že by byl kdy schopen vyjádřit je slovy. Jako z božského pramene živil jimi svou duši, ale považoval by je za profanaci (zneuctění) i kdyby z nich byla unikla i jen kapka na veřejnost.

Souběžně s tímto vnitřním a kontemplativním (nazíravým) životem se mocně vyvíjel jeho duch rozumový a filozofický. Od 15 do 16 let se Rudolf Steiner ponořil do studia Kanta, Fichteho a Schellinga. Když pak o několik let později přišel do Vídně, nadchl se pro Hegela, jehož nadmyslový (transcendentní) idealismus přicházel až k hranicím okultismu: spekulativní filosofie mu však nedostačovala. Jeho pozitivistický duch požadoval spolehlivou základnu přírodních věd. Studoval tedy důkladně matematiku, chemii, mineralogii, botaniku a zoologii. Sám řekl, že tyto studie poskytují lepší a spolehlivější základnu k vytvoření duchovní soustavy světa, než dějiny a literatura. Tyto nemají přesné metody, neposkytovaly tehdy jasný pohled do rozlehlé oblasti německé vědy. Chtěje vše poznati, jsa zaujat velkým uměním a nadšen básnictvím, Steiner ovšem nezanedbal literární studia. V nich našel skvělého učitele v profesoru Juliu Schroerovi, význačném učenci školy bratří Grimmů, který se snažil vypěstovati u svých žáků umění slova a slovesné skladby. Mladý student vděčil tomuto vzdělanému muži za své hluboké a vybroušené literární vzdělání. "Jeho dům byl pro mne oázou idealismu v poušti současného materialismu" řekl R.Steiner.

Nebyl to však ještě hledaný Mistr. Pomocí těchto rozmanitých studií a pronikavých meditací chápal však jen úseky vesmírové stavby; jeho vrozená intuice mu bránila,

aby pochyboval o božské podstatě věcí a o duchovním světě. Významným znakem tohoto mimořádného muže bylo, že neprodělal krize pochyb a zoufání, které obyčejně přicházejí v životě mystiků a myslitelů při přechodu k definitivnímu přesvědčení. Cítil však, že ho ještě míjí ústřední světlo, které vše osvětluje a proniká. Přišlo mládí se svými hroznými problémy. Co se má stát s jeho životem? Otázka osudu stála před ním jako sfinga. Jak má rozřešit svůj problém?

V 19 letech se konečně čekatel mysterií setkal se svým vůdcem - Mistrem, kterého již dlouho tušil. Je to neměnná skutečnost předávaná okultní tradicí a potvrzená zkušeností, že ti, kteří hledají vyšší pravdu na základě neosobního zájmu, najdou mistra, aby je zasvětil. Stane se tak v příznivém okamžiku, totiž když jsou zralí pro jeho přijetí. "Tlučte a bude Vám otevřeno" řekl Ježíš. To je pravda pro všechny věci, zvláště pak pro hledání pravdy. Je jedině třeba, aby plála touha jako plamen v duši čisté jako křišťál.

Mistr Rudolfa Steinera byl jeden z oněch mocných osobností, které žijí světem nepoznány pod maskou kteréhokoliv společenského stavu, aby uskutečnili poslání, o němž něco vědí jenom jim rovní v bratrstvu mistrů zvěstovatelů. Nepůsobí zjevným způsobem na lidské události. Neznámost (inkognito) je podmínkou jejich síly, ale jejich působnost je tím účinnější, neboť povolávají, připravují a řídí ty, kteří jednájí před očima veřejnosti. V daném případě učitel neměl velkou námahu doplnit první a samovolné zasvěcení svého žáka. Stačilo, aby mu ukázal schopnosti jeho vlastní přirozenosti, aby ho ozbrojil potřebnými nástroji. Jasně mu ukázal vztahy oficiálních a tajných věd, náboženství a duchovních sil, které v současné době zápasí o řízení lidstva, starobylost okultní tradice, která drží skryté nitky dějin, která je zaplétá, rozplétá a navazuje během staletí. Rychle mu umožnil překročit postupné etapy esoterního školení k dosažení vědomého a rozumového jasnozření. Za málo měsíců znal žák na základě ústního vyučování hlubokost a nesrovnatelnou nádheru esoterní synthese. Tehdy si již Rudolf Steiner vytkl své duchovní poslání: "Obnoviti spojení vědy a náboženství. Vědě vrátiti Boha a náboženství přírodu. Oplodniti tak umění a život." Ale jak přistoupiti k tomuto ohromnému a smělému úkolu? Jak přemoci nebo spíše jak zkrotiti a přesvědčiti velkého nepřítele - dnešní materialistickou vědu, podobající se strašnému draku chráněnému krunýřem a hlídajícimu nezměrný poklad? Jak zkrotiti tohoto draka moderní vědy a dáti ho do služeb duchovní pravdy? A zvláště jak zdolati býka veřejného mínění?

Mistr Rudolfa Steinera se mnoho nepodobal svému žáku. Neměl onu hlubokou a téměř ženskou citlivost, která nevylučuje energii, ale která z každého dotyku vytváří citové pohnutí a jež bezprostředně obrací utrpení jiných v osobní bolest. Byl to mužný duch, obávaný krotitel, který vidí toliko druh a pro něhož individua téměř neexistují. Nešetřil sebe a nešetřil ostatní. Jeho vůle se podobala střele, která jednou opustivší ústí děla, letí přímo na cíl a smete vše, co jí přijde do cesty. Netrpělivé otázky svého žáka zodpověděl v podstatě takto:

"Chceš-li přemoci nepřítele, začni tím, že mu porozumíš. Draka přemůžeš jen tehdy, vstoupíš-li do jeho kůže. Pokud se týče býka, je ho třeba uchopit za rohy. Teprve v největší nouzi nalezneš zbraně a spolubojovníky. Ukázal jsem Ti, kdo jsi - nyní jdi - a zůstaň sám sebou!"

Rudolf Steiner znal dostatečně řeč mistrů, aby vytušil drsnou cestu, kterou mu tento rozkaz uložil. Pochopil však také, že je to jediný prostředek, jak dosáhnouti svého cíle. Poslechl a dal se na cestu.

Od roku 1880 se život Rudolfa Steinera dělí na tři dobře odlišná období. Od 20 do 30 let (1881-1891) vídeňské období, čas studií a přípravy. Od 30 do 40 let (1891-1901) výmarské období, čas bojů a zápasů. Od 40 do 46 (1901-1907) berlínské období, čas činnosti a organizování, kdy jeho myšlenka vykryštovala v životní dílo.

Rychle přejdu vídeňské období, v kterém Steiner získal hodnost doktora filosofie. Napsal řadu vědeckých článků o zoologii, geologii a o teorii barev, v nichž se theosofické myšlenky objevily v idealistickém hávu. Působil jako domácí učitel v několika rodinách se svědomitou oddaností, kterou se věnoval každé věci. Řídil jako šéfredaktor vídeňský týdeník "Deutsche Wochenschrift". Jeho přátelství s rakouskou básnířkou Marií Eugenií delle Grazie vrhlo do tohoto období těžké práce teplé sluneční paprsky s úsměvem půvabu a poesie.

V roce 1890 byl Steiner povolán ke spolupráci v archivu Goetha a Schillera ve Výmaru, aby dozíral na nové vydání Goethových vědeckých spisů. Brzy na to vydal dva důležité spisy "Pravda a věda" a "Filosofii svobody". "Okultní mocnosti, které mne řídily - pravil - mne vedly k tomu, abych pohněhl pronikl duchovní ideje v proudech doby". Avšak tyto různé práce byly pro něj jen studiem prostředí a zkouškou jeho sil. Tak vzdálený byl cíl, o němž si myslel, že ho nemůže ještě dosáhnouti. Podniknouti cestu kolem světa v plachetnici, přeplouti Atlantik, Pacifik a Indický oceán a vrátiti se do evropského přístavu, by se mu bylo zdálo snadnější. V očekávání událostí, které mu měly umožniti vystrojiti jeho loď a vydati se na širé moře, navázal styk s dvěma významnými osobnostmi, které mu sloužily k intelektuální orientaci v současném světě.

Těmito osobnostmi byl slavný filosof Friedrich Nietzsche a neméně známý přírodovědec Ernst Haeckel.

Jednou měl objektivní přednášku o autoru "Zarathustry". Po jejím skončení požádala Nietzscheho sestra sympatického kritika, aby jí navštívil v Naumburku, kde pomalu umíral její nešťastný bratr. Paní Foersterová vedla návštěvníka ke dveřím místnosti, v které Nietzsche odpočíval na lenošce v netečném a otupělém stavu. Tato truchlivá podívaná byla pro R. Steinera věcí obzvláště významnou. Viděl v ní poslední jednání tragedie nezdařeného nadčlověka.

Autor knihy "Jenseits von Gut und Bose" (Mimo dobro a zlo) nevzdal se idealismu, jako realisté bismarkovského imperialismu, protože to byl člověk geniální intuice, který však ve své osobité pýše činil si nárok na to, že vymytí duchovní svět z vesmíru a božské z lidského vědomí. Místo, aby umístil nadčlověka, o němž měl básnickou vizi, do duchovní úrovně, kde je jeho skutečná - pravá oblast, chtěl si vynutiti jeho vstup do světa hmotného, který byl v jeho očích jedině skutečný. Odtud pochází v této skvělé inteligenci myšlenkový chaos a divoký zápas, který postupem času

způsobil jeho měknutí mozku. K vysvětlení tohoto zvláštního případu není zapotřebí atavismu a teorie o degeneraci. Zběsilý zápas idejí a protichůdných citů, jimž byl mozek bitevním polem, k tomu dostačuje. Steiner plně uznal vše co bylo geniálního v novotářských ideách Nietzscheho. Avšak tento muž, který podlehl pýše a stal se svou negací sebevrahem, byl nicméně pro Steinera tragickým příkladem rozvratu velké inteligence, která sebe sama zběsile zničí tím, že se zbavila duchovního smyslu.

Paní Foerster napnula všechno úsilí, aby získala Dr. Steinera mezi stoupence svého bratra. Používala k tomu vší své zručnosti, několikrát nabízela mladému spisovateli, že ho učiní vydavatelem a komentátorem Nietzscheových děl. Steiner se bránil jak nejlépe dovedl tomuto naléhání až konečně jasně odřekl, což mu paní Foerster nikdy neprominula. Nevěděla, že Rudolf Steiner chová v sobě dílo neméně velké a mnohem plodnější než dílo jejího bratra.

Nietzsche byl však pouhou zajímavou epizodou v životě esoterního myslitele před vstupem do zápasu. Setkání se slavným přírodovědcem Ernstem Haecklem znamená základní změnu ve vývoji jeho myšlení. Nebyl však Darwinův následovník zdánlivě nejhroznější odpůrce spiritualismu tohoto mladého zasvěcence, této filosofie, která pro něj byla více než hypotézou, která jakoby tvořila podstatu jeho bytosti a dech jeho myšlenky? A skutečně od té doby, kdy bylo opět navázáno přerušované spojení mezi člověkem a zvířetem, do doby, kdy člověk nemůže více věřit ve svůj zvláštní a nadpřirozený původ, začal radikálně pochybovat o svém božském původu a určení. Pohlíží na sebe jako na fenomén mezi tolika jinými fenomény, jako na přechodnou formu mezi tolika jinými formami, křehký a náhodný článek slepého vývoje. Měl proto Steiner pravdu, když řekl: "Smýšlení, které pochází z přírodních věd je největší mocí nové doby". Jinak však věděl, že tento systém obsahuje jen posloupnost vnějších forem živých bytostí, nepřihlíží však k vnitřním a působícím silám života. Věděl to na základě osobního zasvěcení a hlubšího i rozsáhlejšího názoru na vesmír. Mohl se vyslovit s větším přesvědčením než většina bázlivých spiritualistů a poděšených teologů takto: "Má se tedy lidská duše vznést na křídlech planoucího nadšení až k vrcholům Pravdy, Krásy a Dobra, aby byla smetena do nicoty, jako by byla pouhou pěnou mozku?" Ano, Haeckel byl protivníkem. Byl to vyzbrojený materialismus, drak se všemi svými krunýřovitými šupinami, drápy a tesáky.

Steiner měl velikou snahu pochopiti tohoto muže, ospravedlniti ho v tom, v čem byl veliký, pochopiti jeho teorii pokud byla logická a přijatelná. V tom se ukázala jeho přímota a celá šíře jeho chápajícího ducha.

Materialistické závěry Haecklovy nemohly míti žádný vliv na jeho myšlenky přicházející z jiného vědění, tušil však, že v nesporných objevech přírodovědce najde nejspolehlivější základnu vývojového spiritualismu a racionální theosofie.

Počal tedy vášnivě studovati "Historii přirozeného tvoření". V tomto spise podal Haeckel uchvacující obraz vývoje druhů od protoplazmy až po člověka. Ukázal zde na postupný růst orgánů a fyziologický pochod, jimž se živé bytosti povznesly k organismům stále složitějším a stále dokonalejším. Ale těmito zázračnými proměnami, které předpokládají miliony a miliony let, nevysvětluje nikdy původní sílu tohoto všeobecného vzestupu, a ani řadu zvláštních popudů, které působí, aby

bytosti postupovaly od stupně ke stupni. Na tyto prvořadě otázky Haeckel nikdy nemohl odpovědět jinak než tím, že připouštěl samovolný vznik života (Přednáška pronesená v Paříži 28.srpna 1878. Viz též Haecklův spis "Dějiny přirozeného vývoje", 13.kap.), což by byl stejný zázrak jako stvoření člověka Bohem z hroudny země. Pro theosofa jako byl Steiner naopak kosmická síla, která vytváří svět, obsahuje v navzájem se prostupujících sférách miliony duší, které věčně krystalizují a vtělují se ve všech bytostech. Steiner viděl pozadí tvoření a uznal i obdivoval se šíři rozhledu, kterým Haeckel obsáhl zevní tvář tvoření. Přírodovědec marně popíral božského původce vesmíru, dokázal ho nechtě tím, jak dobře popsal jeho dílo. Naopak, theosof viděl ve vlnách druhů a v dechu, který je pozvedá, vznikání člověka jako samé myšlenky Boha, jako viditelný výraz světového Slova. (Dr.Steiner charakterizuje takto německého přírodovědce: "Osobnost Haeckla je strhující. Je absolutním opakem tónu jeho spisů... Kdyby Haeckel studoval alespoň trochu filosofii, jíž používá nejen jako diletant, ale jako malé dítě, vytěžil by svými fylogenetickými studiemi nejvyšší spiritualistické závěry. Nauka Haecklova je veliká, ale Haeckel je nejhorším vykladačem své nauky. Intelaktuálnímu pokroku neprospějeme tím, že ukážeme současníkům slabiny Haecklovy nauky, ale tím, že ukážeme velikost jeho fylogenetických myšlenek." Steiner rozvinul tyto myšlenky ve dvou svých číslech: "Welt und Lebensanschauung im 19. Jahrhundert" - "Světový životní názor 19.století" a "Haeckel und seine Gegner" - "Haeckel a jeho protivníci".)

Při těchto studiích se Rudolf Steiner rozpomněl na slova svého Mistra "Aby byl drak přemožen je třeba vstoupiti do jeho kůže". Vstoupiv do kůže současného materialismu, zmocnil se jeho zbraní. Od té doby byl připraven k boji. Chybělo mu jen působiště, z kterého by vedl zápas a mocná pomoc, která by ho podporovala.

Toto působiště našel v Theosofické společnosti a pomoc v neobyčejné ženě.

II.

Dvojitá okultní tradice.

Východní a západní způsob zasvěcování

V roce 1897 přišel Rudolf Steiner do Berlína, aby tam řídil jeden literární časopis a konal tam přednášky. Setkal se tam s Theosofickou společností. Je nyní vhodné říci několik slov o původu a úloze této společnosti. Je to nezbytné, abychom pochopili význam místa, které v ní měl Dr.Steiner zaujmouti a jeho zcela nezávislé postavení, které v ní má. (r.1908)

Theosofická společnost trvá dnes již 33 let - byla založena v roce 1875. V poslední době nabyla velkého významu, navzdory zvláštnostem, chybám a tápání, které označují její začátky; možno říci, že budí pozornost jako jeden z nejnovějších příznaků naší doby a jako pokus slibující budoucnost. (T.S. je dnes (r.1908) rozšířena po celém světě a má asi 10.000 členů, 500 odboček a desítky časopisů. Indická odbočka, jejíž členy jsou většinou Indové, má asi 4.000 členů. Severní Amerika asi 2.500, Anglie asi 1.800, Německo 900. Francouzská theosofická revue Lotus bleu je řízena talentovaným com.D.A.Courmesem. Předsedá jí Charles Blech,

Annie Besantová a Dr.R.Steiner konali řadu zajímavých přednášek v roce 1907 v hlavním sídle francouzské společnosti avenue de La Bourdonnais, 59, v Paříži)

Byla založena Ruskou paní Helenou Blavatskou a Američanem plukovníkem Olcottem. V nynější době jí předsedá proslulá Angličanka paní Anna Besantová a ta jí přinesla bezúhonnost svého života, ušlechtilost svého charakteru a povznešenost ducha. Theosofická společnost si od svého počátku předsevzala nestranně studovati orientální filosofie a všechny okultní vědy. Je přesvědčena, že jednou základní potřebou naší doby je sblížení vědy s náboženstvím, které musí nastati u všech vyznání a u všech národů. Chce navazovati spojení mezi přemýšlivými a náboženskými dušemi u všech národů. Není nic krásnějšího než její heslo: "Není vyššího náboženství než Pravda". Nic není volnějšího než její stanovy. Nežádá od svých členů jiné vyznání víry, než příslušnost k lidskému bratrství, jsouc přesvědčena, že přiznati se k tomuto citu a řídití se jím v životě, předpokládá rozpoznání a probuzení k činnosti božího principu společného všem lidem.

Zásada svobody a zásada univerzálnosti ve vědě a náboženství byly a jsou vedoucími hesly T.S. Jsou také nejlepším prostředkem k probuzení vědomí na Východě i Západě a vedoucí k jejich sblížení ve stejném duchu. Z druhé strany je však zřejmé, že přes svůj program T.S. podržela až do našich dnů vysloveně orientální a indické zbarvení, zdůrazňované a udržované skutečností, že její hlavní stan a řídicí centrum je v Indii v Adyaru u Madrasu. Ostatně takový byl její původní charakter a ražení, vlivem dvou základních děl, které jí daly směr a jsou autoritou pro většinu jejích členů. Jsou to "Esoterní buddhismus" od Sinnetta a "Tajné učení" od Blavatské. Tato dvě díla jsou inspirována znamenitými indickými mistry a obsahují nejhlubší a nejzákladnější pravdy. Účinek těchto knih byl tím větší, že tyto pravdy byly až do oné doby drženy v tajnosti okultními mistry jak na východě, tak i na západě a nyní byly poprvé zveřejněny. Je však nutno dodat, že tyto pravdy objevily se zde deformované, u Sinnetta neúplným filosofickým intelektualismem a u Blavatské zmatenou, a různými vášněmi zmítanou duší. Tyto pravdy takto podané, působí dojmem nádherné krajiny, pozorované v křivém zrcadle. Soubor těchto myšlenek o soustavě člověka, o planetárním vývoji a o esoterní kosmogonii je velice cennou pokladnicí, ovšem dovedeme-li je přivést na pravou míru pomocí správných klíčů.

T.S. se tak stala mocným orgánem, kterým orientální esoterismus mluví k západu a působí na něj. Co měl podniknout proti této smělé iniciativě západní esoterismus, který také má svoji tradici, své mistry a své zákony? Měl mlčet, anebo měl také mluvit? Chtěl-li mluvit, jak to měl učinit? Tato otázka byla opětovně probírána v řadě shromáždění západních mistrů ke konci 19.století. Následující stránky ukáží, jak byla rozřešena.

Když Rudolf Steiner přišel do Berlína, našel tam odbočku T.S. Německá pobočka této společnosti se vždy vyznačovala velikou nezávislostí, což je přirozené v zemi transcendentální filosofie a pečlivé kritiky. Přinesla již významný příspěvek okultní literatuře zajímavým časopisem "Sfinx" řízeným Hubbe Schleidenem a knihou Dr.Karla du Prela "Filosofie mystiky". Ale vůdcové se stáhli do pozadí a skupina upadala. Velké diskuze a malé domácí spory rozdělávaly theosofy za Rýnem. Měl Rudolf Steiner vstoupiti do T.S.? Tato otázka doléhala neoblomně a měla pro něho i pro jeho věc největší závažnost.

Steiner příslušel k jiné okultní škole svým prvním Mistrem, svým spojením s bratrstvem a svým nejintimnějším založením. Příslušel k západnímu esoterickému křesťanství - přesněji - k rosikrucianskému zasvěcení. Vylíčíme zde vývoj a původ tohoto učení a této tradice jen v povšechných rysech. Neboť popisovat podrobnosti by neznamenal nic jiného než psát dějiny křesťanského esoterismu, který se má k dějinám oficiální církve jako se má zákulisí ke hře, která se odehrává před publikem.

Křesťanský esoterismus vždy existoval, ačkoliv římská církev nikdy nesvolila, aby byl uznán.

Chceme-li se vrátit až k jeho prameni, je třeba vidět prvního představitele v apoštolovi Janovi v "učedníku, kterého Ježíš miloval", který byl nejesoteričtější inspirátor a nejhlubší z evangelistů. Avšak křesťanská esoterická tradice ve vlastním smyslu přímo navazuje nepřerušovanou linií na pověstného a tajemného zakladatele manicheismu - Maniho, který žil ve 4.stol. po Kr. na březích Eufratu v Persii. Mani je z oněch předchůdců, kteří se v dějinách zdají poražení, ale jejich hluboký vliv se stal zárodkem pro budoucnost. Je známo, že sv.Augustin byl nadšený přívrženec manicheismu dříve než byl získán pro vládnoucí církev sv.Ambrožem a po svém obrácení stal se nejhroznějším nepřitelem manichejské sekty. V následující době se Církev snažila vymazat do základů každou stopu po Manesovi. Zničila jeho spisy a pokroutila jeho učení. Toto učení je známo jen z námitek jeho pomlouvačů. (Viz: Beausobre: Dějiny manicheismu, Amsterdam 1734). Nevadí, ví se dosti, aby se mohlo usuzovat o jádru jeho myšlenek a o rozhodném charakteru této osobnosti. Byl žákem perských mágů a svými meditacemi a osobní inspirací se stal křesťanem. Nauka, které vyučoval své žáky, se liší ve třech bodech od oficiálního učení Církve:

- 1) Ježíš byl jak pro Manesa, tak i pro Církev středem zjevení, ale Manes jinak chápal vztah nazaretského proroka k božství, či lépe řečeno, ke Kristu, k tajemství vesmírného Slova, jehož byl mistr Ježíš pouze nástrojem a vykladačem.
- 2) Věřil ve znovuvtělování a v četné stoupající životy lidské duše.
- 3) Konečně, co se zve "zlo" nebylo v jeho očích něčím absolutním, co je třeba zničit, ale silou, která se dostala na scestí a kterou je třeba vrátit na její cestu, bylo potřebnou přísadou ve všeobecném světovém hospodářství, hybným perem jeho chodu, kvasem světového vývoje.

Věřu tyto myšlenky byly příliš pokrokové, aby byly pochopeny davem a i biskupy 4.století. Církev potřeboval, aby přemohla římský úpadek a aby se prosadila u barbarů, idejí co nejjednodušší. Zásadu individuální iniciace a kontroly rozumu, které Manes uchovával s Východem a Řeckem v záležitostech náboženských, sv.Augustin nahradil principem nekontrolované tradice a poučkou Credo quia absurdum (Věřím, protože je to protismyslné), dogma, které z víry mělo učiniti pásku na oči pro rozum a roubík pro svobodu, v protikladu se slovy sv.Pavla: "Kristem se stáváme svobodnými". Krátce a dobře: od sv.Augustina církev konfiskovala a potlačila zasvěcování, jediný prostředek pravého poznání, aby je nahradila dogmatem slepé víry, ve prospěch své naprosté a svévolné autority.

Manes byl odsouzen jakýmsi křesťanským koncilem, popraven neznámo dobře kým. Církevní tradice se domnívá, že perským králem. Měl však čas, aby vyškolil žáky a vyslal je do Palestiny, Řecka, Itálie, Afriky, Galie (dnešní Francie) i do Skythie (severní pobřeží Černého moře, Ukrajina, Kavkaz) a na Dunaj. Jeho učení se šířilo ústní tradicí v následujících staletích, často sláblo, avšak znovu se probouzelo pod novými formami a jmény. Katharové v Uhrách, perzekuovaní a ubíjení též pod jménem Albigenských v Provence (Francie), Templáři bezohledně vyhlazení Filipem Krásným a papežem Klimentem V., vlastnili zlomky tohoto učení. Ti, kteří uchovávali a vyvíjeli křesťanskou tradici ve formě nejryzejší, byli Bratří Svatého Jana Jeruzalémského, kteří se rozšířili do celé Evropy. Stále se u nich udržovala v největším tajemství ve stínu klášterů metodou meditace a iniciace založené na 4.evangelium. Jejich pravidlem bylo spojit vroucnost zbožného cítění s meditací a jejich cílem - přivést na zem království boží Láskou.

V 15.století křesťanský esoterismus, jsa inspirován touto tradicí přijal světskou a vědeckou tvářnost pod vlivem kabaly a alchymie, jež daly nové popudy západnímu duchu, který vysychal následkem úpadku scholastiky. Stalo se to tím, že Christian Rosenkreutz se odebral do Egypta a Indie, aby hledal spojení mezi východním a západním zasvěcením. Výsledkem této práce bylo založení řádu Kříže s Růžemi, který měl přísně uchováti v nejhlubší tajnosti duchovní pravdy okultní vědy až do doby, kdy oficiální věda by odhalila na základě své metody t.j. fyzickým pozorováním:

- 1) hmotnou jednotu vesmíru,
- 2) organický vývoj
- 3) stavy vyššího vědomí v bdělém stavu.

Takový odkaz zanechal Christian Rosenkreutz svým žákům. - Avšak tyto tři pravdy, o nichž skuteční zasvěcenci měli vždy vědomí na základě duchovní intuice, byly vědecky dokázány teprve po čtyřech stoletích. Totiž:

- 1) hmotná jednota vesmíru - spektrální analýzou,
- 2) organický vývoj - proměnami druhů podle Darwina a Haeckela,
- 3) stavy lidského vědomí rozdílné od stavu normálního - hypnotismem a sugescí.

Tímto okamžikem, t.j. asi před dvaceti lety, byly zveřejněny ústřední pravdy okultní vědy, totiž planetární evoluce, určení o reinkarnaci a jednota náboženství.

Mezitím rosikrucianská myšlenka držíc se v ústraní, působila v 16.století ve světě v celé řadě významných osobností, jako byl kabalista Heinrich Kunrath, autor zajímavé knihy "Amphitheatrum sapientiae aeternae", mystický kněz Eckhart, švec theosof Jakub Bohme, alchymistický lékař Paracelsus a španělský okultista Raymond Lulle. Jisté rosikrucianské ideje přešly do svobodného zednářství v 18.století, ale vždy deformované a překroucené. Přesto však vykonával blahodárny vliv na řadu velikých duchů. Mezi nimi je nutno v první řadě jmenovati největšího básníka Německa, Goethe byl ve své mladosti rosikruciansky zasvěcen, o čemž lze nalézt stopy v jeho pamětech "Dichtung und Wahrheit". Bylo to v době mezi jeho pobytem v Lipsku a jeho pobytem ve Štrasburku, prostřednictvím slečny Klettenbergové. (viz. konec 8.kapitoly Goethovy autobiografie Dichtung und Wahrheit). Toto zasvěcení oplodnilo jeho rozsáhlého genia a bylo světlem jeho života. Jeho vědecké dílo je jím naplněno a jeho poesie jím překypuje. Faust oplývá

esoterními myšlenkami. Začíná vzýváním makrokosmu a mikrokosmu, Vesmírného Ducha a Ducha Země a končí vítězstvím dobra nad zlem pod apothosou věčného ženství. Jeho teorie barev, metamorfóza rostlin a jeho objev intermaxilární (mezičelistní) kosti u člověka mají stejný původ. Zřejmější zmínku o něm nacházíme v malé básni nazvané "Tajemství" (Die Geheimnisse), báseň, která zůstává záhadou všem jeho vykladačům, ale jejíž symbolismus stane se průhledným pro toho, kdo zná rosikruciánské myšlenky. Bratr Markus na cestě za Pravdou přijde k večeru ke vchodu jednoho kláštera, skrytého v zelenajícím se údolí vysokých hor. Nad vchodem spatřil cestující rosikruciánský symbol, Kříž ověčený Růžemi, totiž Věčné vědění oplodněné Láskou. V objetí květů lásky prýští žhavé světlo ve třech paprscích ze středu kříže, jež unášejí k nebi zářící oblaky. Dvanáct řeholníků kláštera, kteří přijali cestujícího a z nichž každý zaujímal v sále kapituly křeslo, nad nímž je jiný znak, představuje 12 různých náboženství. Třinácté místo bylo prázdné a příslušelo nepřítomnému Mistru, který je všechny inspiruje. Jeho jméno je HUMANUS a znamená okultní Vědu, věčnou Moudrost. Krásní mladíci, kteří odcházejí za úsvitu, jsou jeho vyslanci.

Jakožto rosikrucián Rudolf Steiner hluboce cítil rozdíl mezi praksí západního zasvěcování, na jehož základě byl sám zasvěcen s východním zasvěcováním, které bylo základem a dalo původ Theosofické společnosti. Tento rozdíl nespočíval v různém názoru na vesmír a jeho vývoj, ale v jiném postoji ke světu a k životu a v jiné metodě vyučování.

Dr. Steiner sám definoval postoj západního okultismu vůči realitě a životu. Tento postoj je právě opačný než ortodoxní buddhismus. "Tvrdilo se - řekl v jedné ze svých nejpozoruhodnějších přednášek, že theosofie se snaží zavést jistá dogmata a že vede k potlačování těla askézí. Rozšířila se myšlenka, že skutečnost je iluze a má být přemožena. To je více než přehánění, to jsou teoretické chyby vyvrácené vědou a praksí skutečného okultismu. Správnější je řecká představa, která srovnává duši s včelou. Tak jako včela odchází z úlu a sbírá šťávu a přináší ji zpět do duchovního domova. Okultismus nevede k odvrácení se od skutečnosti, nýbrž vede k jejímu pochopení a užívání. Tělo není oděvem, ale nástrojem ducha. Okultní věda není vědou potlačující tělo, nýbrž vědou, která učí, jak se ho má používat k dosažení vyšších cílů. Rozuměl by snad podstatě magnetu, kdo by o něm řekl na základě pouhého pohledu, že je to kus železa tvaru podkovy? Zda by rozuměl přírodě? Nikoliv. Rozuměl by jí ten, kdo by řekl, že tento kousek železa má sílu přitahovati k sobě jiné kousky železa. **Stejně jako magnet, je skutečnost nasycena vyšší skutečností a tu musí duše proniknouti, aby ji zvládla**".

Nyní přistupme k rozdílu mezi zasvěcením východním, pocházejícím z Indie a západním, pocházejícím od Ježíše Krista.

V chrámech Indie, Egypta a Řecka po dlouhých přípravách byl mystik (čekatel) přiveden svým mistrem v letargický spánek, který obyčejně trval tři dny a tři noci. V takové letargii, duše, vědomé Já, se dočasně odděluje od fyzického těla, jsouc doprovázeno éterným tělem (jež obsahuje životní fluidum) a svým zářivým obalem (tělem astrálním). Vnímavost éterného těla odděleného od hmotného těla je mnohem

větší, než když je jím pohlceno a chráněno. Když byla duše mysta odtržena a oddělena od hmotného těla, zasvěcovatel ji vtiskl mocně svou moudrost a své myšlenky v podobě imaginací, které v něm trvaly až do konce života jako nesmazatelné otisky mistra. (Tyto obřady jsem popsal, jakož i jejich psychické účinky, v kapitole Hermes mých Velkých zasvěcenců). Když žák procitl, byl považován za znovunarozeného nebo za dvakrát narozeného. Ve skutečnosti získal moudrost a vědomí nových schopností. Až do konce svého života zůstával však úzce závislý na svém mistru.

Východní zasvěcení, iniciace před Kristem, je tedy určitý druh sugestivního působení pro celý život.

Princip západního zasvěcení je širší a zachovává více originalitu a osobní svobodu. Jeho cíl je stejný, totiž zrození božské duše z lidské duše, skutečné vzkříšení prostřednictvím dočasné smrti. Ale zde zasvěcovatel se střeží vše to vnučovati, nýbrž snaží se naopak, aby toho žák dosáhl vlastním úsilím. Je vůdcem žáka, ale připravuje ho pouze k tomu, aby sám svoji cestu hledal a našel. Mistr již nepůsobí sugescí, ale probouzí. Žáku, který by na něm žádal vědění vlité do nějaké formulky nebo do nějakého zjevení, odpověděl by jako mistr Janus v "Axelu" básníka Villiera de l'Isle Adam: **"Nevyučuji, probouzím!"** (Je n'instruis pas, j'éveille)

Rudolf Steiner mluví o tomto tématu v jedné své přednášce takto: Rozdíl mezi východním a západním zasvěčováním spočívá v tom, že první se děje ve stavu spánku a druhé ve stavu bdělém. Západní zasvěcení se vždy vyhýbá oddělení těla éterného od fyzického, které je vždy nebezpečné. Rovněž se vyhýbá naprosté podřízenosti žáka mistru. Západní mistr nechce ani vládnout, ani obracet na víru, ale pouze vyprávěti co viděl a říci to co ví, protože to sám vyzkoušel. Jsou tři způsoby naslouchání 1) naslouchati tak, že se dotýčný podrobuje slovu, jako neomylné autoritě, 2) naslouchati čistě kriticky a každé myšlence odporovati jak to činí odpůrce, 3) naslouchati prostě, bez otrocké víry, jakož i bez soustavného odporu nechati na sebe působiti myšlenky a pozorovati jejich účinky. Tento třetí způsob musí býti postojem žáka k mistru v západním zasvěcení. Pokud jde o zasvěcovatele, jeho základním pravidlem je, že má-li býti mistrem, je třeba aby byl služebníkem. Nejde mu o to vytvořiti žáka podle své vlastní podoby, ale aby v něm odhalil otázku jeho osobnosti. Nemíní vytvořit umělou květinu, ale přivést k rozkvětu živý pupen. Pokud jde o dogma, nemá cenu než jako princip vývoje. Každá pravda, která není současně živou silou, je jalovou pravdou a každá myšlenka, která nemluví k duši, protože není nasycena citem, je mrtvá.

K těmto dvěma rozdílům mezi východním a západním zasvěcením přistupuje třetí neméně závažný. Týká se totiž budoucnosti náboženství na západě. Jde o základní úlohu, kterou přisuzuje esoterní nauka historické osobnosti Ježíše a úloze Krista v lidském vývoji, kteroužto úlohu úplně zanedbali zakladatelé Theosofické společnosti a nejasně osvětlili jejich následovníci. Ihned se k tomu vrátím.

Může se tudíž tvrditi, že je-li celý okultismus v rozporu s oficiální církví svým principem individuálního zasvěcení, pak jsou v samotném okultismu dva odlišené proudy, které, aniž by se veřejně potíraly, - (neboť všichni skuteční mistři uznávají nutnost a užitečnost obou), jsou někdy v rozporu. Svou minulostí, právě tak jako svými mistry a svými nejhlubšími snahami, náležel Rudolf Steiner k západní tradici,

ke křesťanskému esoterismu. Odtud jeho váhání. Má společně pracovat s představiteli Východu, anebo vytvořit zvláštní společnost pod jiným znamením?

Po zralém uvážení se rozhodl připojit se k T.S., jejímž byl členem od roku 1902. Avšak nevstoupil tam jako žák východní tradice, ale jako zasvěcenec rosikruciánského esoterismu, který plně uznává nesmírnou hloubku indické moudrosti a podává jí bratrskou ruku, aby zřídil mezi oběma magnetické pouto. Pochopil, že tyto dvě tradice nejsou stvořeny k tomu, aby se vzájemně potíraly, nýbrž aby si porozuměly ve své plné nezávislosti a pracovaly takto ke společnému dobru civilizace. Indická tradice obsahuje skutečně největší poklad okultní vědy, pokud jde o kosmogonii a předhistorická období lidstva, kdežto tradice esoterismu křesťanského a západního vidí ve své nezměrné výši vzdálenou budoucnost a již tam se připravuje. Budoucnost vychází z minulosti a dovršuje ji.

V tomto úkolu pomáhala nově se objevivší mohutná osobnost, která byla neocenitelná pro propagační práci, kterou chtěl podniknouti.

Slečna Marie de Sivers, původem Ruska, byla mimořádně všestranně vzdělaná a světoobčansky vychovaná (psala a četla stejně dobře rusky, francouzsky, německy a anglicky). Jinými cestami přišla také k theosofii po dlouhém hledání této pravdy, která vše osvětluje, protože osvětluje základ nás samých. Neobyčejná jemnost její aristokratické povahy, současně skromná a smělá, jemná a hluboká vnímavost, rozsah a vyrovnanost její inteligence, stejně nadaná pro umění i pro myšlení, - to vše jí umožňovalo zastávat skvěle úlohu prostřednice a apoštola. Východní theosofie ji přitahovala a okouzlovala, aniž by ji úplně přesvědčila. Přednášky Dr. Steinera ji poskytly světlo přesvědčivé tím, že zářilo ve všech směrech jako z oslnivého ohniska. Jsouc nezávislá a svobodná, hledala jako mnoho Rusů z vysoké společnosti ideální dílo, aby mu zasvětila všechny své síly. Našla je. Když byl Dr. Steiner jmenován generálním sekretářem německé T.S., slečna Marie Sivers stala se jeho spolupracovnicí. K rozšíření díla v celém Německu a v sousedních zemích rozvinula od té chvíle skutečného organizačního genia podporovaného neúnavnou aktivitou.

Rudolf Steiner podal již mnohé důkazy hloubky své myšlenky a výmluvnosti. Poznal a ovládl sám sebe. Ale její víra ve věc a oddanost zmnohonásobily jeho energii a daly křídla jeho slovům. Jeho spisy pojednávající o esoterních otázkách rychle za sebou následovaly. Měl přednášky v Berlíně, Lipsku, Kasselu, Mnichově, Stuttgartě, Vídni, Budapešti atd. Všechny jeho knihy jsou vysoké úrovně. Je právě tak zběhlý ve filosofickém odvozování myšlenek, jako v přísné analýze vědeckých skutečností. Umí též, uzná-li to za vhodné, dáti svým myšlenkám poetickou, originálně obraznou a poutavou formu. Avšak celá jeho osobnost se objevuje teprve při osobním styku a při naslouchání jeho slovům, ať soukromým nebo veřejným. To, co vyznačuje jeho výmluvnost, to je zvláštní síla, vždy proniklá vlídností, která bezpochyby pochází z dokonalé nezkalenosti duše spojené s velkolepou jasností ducha. Často k ní přistupuje tajemné vnitřní zachvívání, jehož vlny se přenášejí na posluchače již při prvních slovech. Není vyřčeno ani slovo, které by zaráželo a zneklidňovalo. Od důvodu k důvodu, od analogie k analogii vede posluchače od známého k neznámému. Ať již sleduje souběžný vývoj země a člověka podle okultní tradice období lemurským, atlantským, asijským a evropským, ať již vysvětluje skladbu fyziologickou a psychologickou dnešního člověka, ať popisuje etapy rosikruciánského zasvěcení, ať komentuje evangelium sv. Jana a Apokalypsu nebo ať

aplikuje své základní ideje na mytologii, historii a literaturu - to co ovládá a dává ráz jeho řeči, je vždy tato schopnost synthese, která řadí fakta pod hlavní ideu a sdružuje je v jednom celkovém obraze. Je to vždy též ono zvláštní vnitřní a sdělující se teplo, tato skrytá hudba duše, která se zdá být jemnou melodií v souzvuku se světovou duší.

To je to, co jsem cítil, když jsem se s ním poprvé setkal před dvěma lety. Nemohl bych lépe charakterizovat tento nedefinovatelný pocit, než když uvedu slova svého přítele básníka, kterému jsem ukázal portrét německého theosofa. Před těmito hlubokými a jasnovidnými očima, před touto energickou fysiognomií, pokrytou znaky vnitřních bojů, nesoucí obraz velkého ducha, který našel svoji rovnováhu na vrcholcích a svůj klid v extrémech, můj přítel vykřikl:

"Hle, mistr nad sebou samým i nad životem!"

III.

Budoucnost esoterního křesťanství

Zbývá mi ještě říci několik slov o knize R. Steinera "Křesťanství jako mystická skutečnost", kterou předkládám francouzské veřejnosti.

Průběhem staletí byly vytvořeny všemožné hypotézy o podstatě a osobnosti Ježíše, počínaje těmi, které s ortodoxní tradicí pokládají Ježíše za naprosté a jediné vtělení božství, přes gnostiky, kteří, stejně jako Manes, rozlišují osobnost mistra Ježíše od Krista-božského Slova, které v něm působilo a konče těmi, kteří v něm vidí pouhého moralistu jako Renan nebo legendu vymyšlenou k šíření náboženství jako David Strauss. Je úplně zbytečné zabývat se materialisty takového ražení jako byl Julius Souris, považující nazaretského proroka za blouznivého nemocného a křesťanství za výplod chorobného mozku jeho zakladatele.

Originálnost této Steinerovy knihy spočívá v organickém vztahu, který odkryl mezi životem historického Ježíše Janova evangelia a postupem staršího zasvěcení, jak bylo prováděno v egyptských a řeckých chrámech. Tento vztah byl již tušen gnostiky, ale byl zakryt mlhavou metafysikou. Steiner přesnými skutečnostmi a vážnými vývody vrhl na tento vztah světlo, které osvětluje současně minulost i budoucnost. Ježíš se tak stává základním pilířem náboženského vývoje lidstva.

Věřím, že osvícení teologové a volnomyšlenkáři, kteří nemají předsudků, budou čísti se stejným zájmem vývody a text německého theosofa, kterými dokázal nezbytnost Ježíšova zasvěcení u Essenských. Objasnil vzkříšení Lazara, jež je opakováním dávného obřadu a zjevu zmrtvýchvstání, ale v plném světle, neboť až do té doby se odehrávalo v temnotách svatyní. Základním bodem je duševní historický a metafysický smysl duchovního a osobního vzkříšení Mistra. Autor praví: Čteme-li Janovo evangelium jako symbolické i skutečné dovršení velikého dramatu vědomí v dějinách i v životě, jež staří předvíдали a prožívali ve svých chrámech, pak pomocí křesťanského mysteria vnikne náš pohled do mysteria světového. Nejde zde tedy ani o legendu smyšlenou vizionářsky náboženskými životopisci, ani o skutečnost, která by byla v rozporu se světovými zákony přírody, ale o skvělé projevení jejího

nejhlubšího zákona. Jde o řadu skutečností veřejně prožitých Mesiášem, vědomým si svého poslání a naplněným Slovem. Je to tragická a vznešená skutečnost božství, dávající příklad celému lidstvu, je to podstoupená smrt a vítězné vzkříšení, je to oběť a vítězství ukázané všem lidem králem zasvěcenců, ne jako pokání za jejich hříchy, ale jako zjevné projevení kosmického zákona, jako slib a důkaz nesmrtelnosti.

To ukazuje, co jednak přibližuje esoterní křesťanství Rudolfa Steinera od nauky církve, jednak co je od ní rozlišuje. Je zde vidět, co ho odlišuje od indických neotheosofů. Ti, zvláště paní Blavatská, měli původní patrnou snahu omezit osobní úlohu historického Ježíše, anebo alespoň zmenšit nebo rozřediti jeho význam až k téměř úplnému zapomnění oproti Buddhovi, kterého představují jako vyššího a dokonalého zasvěcence. V tomto ohledu byli vedeni výlučnou sympatií k Indii a přirozenou reakcí proti nevědomosti a nespravedlnosti církví křesťanských, a zvláště anglikánské, oproti náboženství a moudrosti brahmanské. Pro ducha tak nestranného jako byl Rudolf Steiner, tyto druhořadé úvahy neexistovaly. I on uctíval Sakia Muni Gotamu, královského syna, který se stal žebrákem a asketou z ohromného soucitu k lidskému rodu, jako jednu z největších postav dějin a náboženství. I on uznával, že se Buddha povznesl na vysoký stupeň zasvěcení a uskutečnil jeho postupné jevy svými veřejnými činy, aby tak dal veliký příklad světu. Ale poukázal na to, že když Buddha na konci svého života vstoupil do Nirvany, nedosáhl nic jiného než to, co se zvalo v antické iniciaci "smrtí", zatím co Ježíš před zraky svých žáků a světa dovedl svoje zasvěcení až ke "vzkříšení". Steiner pravil: "Buddha svým životem prokázal, že člověk pochází z Loga a že se vrací do jeho světla, když zmirá jeho tělesná schrána. Ježíš je samotný Logos, Slovo v lidské podobě. V něm se Slovo stalo tělem".

Evropští učenci s textem v ruce tomu namítnou, že pro pravověrné buddhisty Logos vytvořil stvořením světa špatné dílo a že nejvyšším cílem buddhistické moudrosti je Nirvana, t.j. rozplynutí se. Na to noví theosofové odpovídají, že esotericky znamená Nirvana něco jiného, totiž nadlidský stav a nadnebeský stav spojení s Bohem, jež si naše dnešní vědomí nemůže představit. Připusťme toto teoretické vysvětlení jako možnost. Zůstane nicméně pravdou, že ve slovech je nevyhnutelná osudovost. Nirvana znamená v sanskrtu vymizení. Marně mu můžeme dávatí smysl transcendentní a metafysický, pro náš sluch a naše západní duše bude vždy míti záporné a pasivní zabarvení již po stránce etymologické. Slovo vzkříšení, naopak, má smysl kladný a aktivní, poněvadž znamená věčný život, činnost božskou mocí. Necht' evropští theosofové podle svého temperamentu a přesvědčení dávají přednost Buddhovi, následují jeho učení a hlas, nic lepšího nemohou činiti, neboť to přispívá k obohacení naší zkušenosti a k rozšíření našeho obzoru. Záleží však na tom, abychom rozpoznali a setrvali při tom, že současný svět se točí kolem Krista, jak kolem své osy a že veškerý dějinný vývoj se děje pod jeho znamením a v jeho duchu. Novodobá theosofie má pravdu a skýtá nám neocenitelné služby probádáváním nejzazších tajemství indické moudrosti, aby usnadnila spojení náboženství a filosofie, které moderní doba potřebuje. Ale odsoudila by se k tomu, že by tím chápala jen minulost a opomíjela přítomnost a budoucnost, kdyby ze svého programu vyřadila tohoto základního a ústředního činitele našeho planetárního vývoje - KRISTA. Jestliže chce theosofie oplodnit současnou myšlenku, může to učiniti toliko křesťanstvím, které je tradicí západu, a křesťanským esoterismem, který je jeho živým jádrem.

Jestliže Rudolf Steiner hlásá nadřazenost Krista nad Buddhou, tato přednost nečiní jej slepým k rychlému ústupu, který utrpělo zasvěcování v dějinách křesťanské církve od dob sv. Augustina. Jasně to vysvětluje v posledních kapitolách této knihy. Blíží se však doba, kdy "duch strnulosti a vlády", který věřící katolík a slavný romanopisec italský Fogazzaro označil nedávno za červa hlodajícího současnou církev, nepostačí k tomu, aby ji udržel. Naopak materialismus, skepticismus a ateismus uzavřely všechny prameny duchovního života. Vysušují literaturu, rozhodávají sociální organismus a rozkládají duše. Velký duchovní proud, pozvedající současně laický i náboženský svět, společné úsilí umění, vědy a myšlenky, by jedině mohlo zdolat veřejnou malátnost a připravit potřebné reformy znovunastolením zasvěcování podle hierarchického zákona vepsaného do přírody a do lidského ducha.

Protože pak kniha Rudolfa Steinera odpovídá této potřebě, proto jsem pocítil neodolatelnou touhu ji přeložit. "Myšlenky, které mění tvář věcí, přicházejí holubičím krokem" řekl Nietzsche. Tak půjdou i myšlenky této knihy. Ať se frivolní duše od nich odvrátí, vybraní uslyší jejich hlas. Neboť je to hlas živý, hlas, který klestí cestu. Nesvolává k boji. Dává však vzniknouti bojovníkům. Jeho myšlenky jsou zbraněmi.

Na závěr uvedu jednu z nich. Ačkoliv ji sám spisovatel nevyjádřil, vyplývá z jeho knihy a shrnuje její myšlenku. Vyslovil ji kdysi jeden příliš málo známý francouzský myslitel, znamenitý okultista.

Je tomu již 23 let, kdy v roce 1885 Alexandre Saint-Yves uveřejnil originální knihu "Poslání židovstva". Pokusil se zde nalézt v hlubinách židovského-křesťanského esoterismu organické zásady evropské společnosti. Jakýsi nadšený římskokatolík, podezíraje ho z kacířství, vyzval ho, aby prohlásil, zda je katolíkem, či ne. Alexandre Saint-Yves odpověděl dvěma krásnými články uveřejněnými v časopise "Journal de Débats". Poslední končil slovy: "ano jsem katolík univerzální totiž, ale katolík až po Himaláje".

Tato slova mohou být výkřikem svolávajícím všechny nové věřící. Lze ještě připojit tento dodatek: Církev se stane svobodnou a světovou - anebo nebude vůbec.

Taková je též myšlenka R. Steinera a všech těch, kteří se spojují pod znamením Kříže s Růžemi. Tento znak obnovuje a udržuje posvátnou tradici a tím spojuje dávnou minulost se vzdálenou budoucností.

Od své kolébky naše arijská rasa znala znamení kříže. Září v arani védského kněze, z něhož prýští plamen oběti jako symbol tvůrčího Ohně. Září v egyptském kříži jako znamení života a nesmrtelnosti. Plane v osobě Ježíše Krista ukřižovaného a zmrtyvchvstalého jako živé znamení vzkříšení Duše Láskou.

Rosikruciaňská myšlenka chce vrátit kříži sílu a magii, kterou mu dal sám Kristus, nechav vzejít z jeho kmene květ nové doby. Proto halí Kříž do Růží.

Kříž zůstává pro zasvěcence znamením božské oběti Člověka-Boha a všech hrdinů Slova. Avšak stává se mu též znamením božského vědění, neboť světlo moudrosti září z jeho žhavého srdce. Rosinkruciáni mají stejnou víru v Kříž a v Růže. Říkají:

Per Rosam ad Crucem - per Crucem ad Rosam.

Růží ke Kříži - Křížem k Růži.

Láskou k Vědění - Věděním k Životu a Kráse.

Éduard Schuré
Paříž, květen 1908